

12. BISKUPIZNA (SUBREGION O SILNEJ KULTURZE LUDOWEJ)

Biskupizna to mikroregion etnograficzny w południowo-zachodniej Wielkopolsce ze stolicą w Krobi. Obejmuje on kilkanaście miejscowości powiatu gostyńskiego: Bukownicę, Chumiętki, Domachowo, Grabianowo, Krobię, Posadowo, Potarzycę, Rębowo, Sikorzyn, Starą Krobię, Sułkowice, Wymysłowo oraz Żychlewo. Nazwa regionu i jego mieszkańców pochodzi od biskupów poznańskich, do których tereny te należały od XIII do końca XVIII wieku. Każdy biskup poznański był nominalnym proboszczem Krobi aż do 1927 roku, gdy tę tradycję zniósł kardynał August Hlond. Dzięki mniejszym obciążeniom feudalnym, większym gospodarstwom i korzystniejszym warunkom uwłaszczenia Biskupianie mieli lepszą sytuację materialną, niż okoliczna ludność. Towarzyszyło temu silne poczucie odrębności i dumy z przynależności do swej małej ojczyzny. Wyrazem tego jest chociażby posiadanie własnego hymnu Biskupizny – pieśni *Plugu, mój plugu*.

Jedną z ważniejszych cech wyróżniających Biskupian jest charakterystyczny odświętny strój ludowy. Dziś można go oglądać podczas *wińca* (dożynek), czy uroczystości kościelnych (np. odpustów na dzień liturgicznego wspomnienia św. Walentego w Krobi i św. Michała w Domachowie, procesji Bożego Ciała, Wielkanocy). → **PATRZ WIELKOPOLSKIE STROJE LUDOWE**

Dużą wagę przywiązuje się do kultywowania folkloru muzycznego, tanecznego i słownego Biskupizny. Istotną rolę odgrywa tu Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic powstały w 1972 r. z inicjatywy Joanny Prętkowskiej, kierującej nim do 1999 r. Członkowie zespołu prezentują, oprócz piosenek i tańców biskupiańskich (wiwat, przodek, równy), także inscenizacje obrzędów. Wystąpili z nimi m.in. w filmach dokumentalnych TVP Poznań: *Katarzynki, Winiec – dożynki biskupiańskie w Domachowie, Podkoziółek, Zwyczaj wielkanocny na Biskupiźnie*.

W niewielkim mikroregionie funkcjonują ponadto cztery inne młodzieżowe i dziecięce zespoły folklorystyczne. → **PATRZ ZESPOŁY LUDOWE W WIELKOPOLSCE**

Do podtrzymania gwary biskupiańskiej przyczyniają się m. in. Anna Chuda z Posadowa – mistrzyni śpiewu i gawędziarka oraz młodzieżowa Grupa Teatralna „Na Fali” działająca przy bibliotece Szkoły Podstawowej w Krobi. Nauczycielki tej szkoły, włączając w zbieranie materiałów uczniów, opracowały *Słownik gwary biskupiańskiej* (2005).

Ważnymi ośrodkami przyczyniającymi się do zachowania ciągłości tradycji biskupiańskiej są zwłaszcza Krobia, Domachowo i Stara Krobia. Gmina Krobia od 2011 r. organizuje Festiwal Tradycji i Folkloru w Domachowie, który ma na celu promocję folkloru regionu i samej gminy jako ośrodka ochrony kultury ludowej oraz zwiększenie zainteresowania tą kulturą wśród mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży. Oprócz wspomnianych wcześniej miejscowych zespołów biorą w nim także zespoły i soliści (np. dudziarze) z kraju i zagranicy. Jednym ze współorganizatorów festiwalu jest krobskie Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi, które inicjuje i koordynuje także wiele innych działań oraz wydaje opracowania poświęcone folklorowi regionu.

W mieście funkcjonuje też prywatne Muzeum Stolarstwa i Biskupizny, które współuczestniczy w organizacji warsztatów i wydarzeń artystycznych.

W Domachowie tamtejsze sołectwo, parafia pw. św. Michała, Koło Gospodyń Wiejskich, Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic współorganizują Festiwal Tradycji i Kultury oraz dożynki parafialne. Mieści się tu także Gościniec Biskupiański – miejsce spotkań zespołu folklorystycznego, różnych zajęć i warsztatów oraz potańcówek z tradycyjną kapelą, np. z okazji *katarzynek* (zabawy przedadwentowej), *podkoziółka*.

W Starej Krobi od 2013 r. odbywa się Tabor Wielkopolski. To wydarzenie ma formę tygodniowych wakacyjnych spotkań z tradycyjną kulturą mikroregionu. Ich uczestnicy pod okiem miejscowych mistrzów biorą udział w warsztatach tanecznych, muzycznych, kulinarnych, wykonywania instrumentów muzycznych czy elementów stroju.

W Szkole Podstawowej w Starej Krobi od 2018 r. organizowany jest Festiwal Tradycji i Zabawy, który ma na celu wymianę doświadczeń pomiędzy dziećmi i młodzieżą z całej Polski, działającą w ruchu folklorystycznym.

Inne inicjatywy przyczyniające się do zachowania tradycji lokalnych to Biskupiański Szlak Kulinaryny powstały ze współpracy miejscowych Kół Gospodyń Wiejskich oraz Partnerstwo na Rzecz Biskupizny. To ostatnie powstało w 2015 r. i działa na zasadzie grupy partnerskiej, do której należą przedstawiciele lokalnych władz i biznesu, członkowie zespołów folklorystycznych i kół gospodyń wiejskich, mieszkańcy regionu. Jego sygnatariusze współpracują przy organizacji imprez, promocji Biskupizny oraz realizacji projektów związanych z dziedzictwem kulturowym. Pierwszą inicjatywą Partnerstwa były starania o wpisanie dziedzictwa kulturowego Biskupizny na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, co udało się w 2016 r.

Działalność władz lokalnych, zespołów folklorystycznych i stowarzyszeń kulturalnych przekłada się m. in. na wzrost zainteresowania młodzieży uczestnictwem w zespołach folklorystycznych, a także na wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej wśród mieszkańców.

Autorka: Małgorzata Sawicka

BIBLIOGRAFIA:

Brzezińska A. W.

2016 *Kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego Biskupizny*, w: A. W. Brzezińska, M. Machowska (red.), [*Biskupizna. Ziemia – tradycja – tożsamość*](#), Krobia: Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi, s. 159-176.

Bzdęga J.

1992 *Biskupianie*, Warszawa: Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury [reprint z 1936 r.].

1992 *Wesele biskupiańskie*, Gostyń: Gostyńskie Towarzystwo Kulturalne, Muzeum w Gostyniu.

Dziubata K.

2016 *Codziennosc, wstyd, atrakcja. Dzieje stroju biskupiańskiego*, w: A. W. Brzezińska, M. Machowska (red.), [*Biskupizna. Ziemia – tradycja – tożsamość*](#), Krobia: Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi, s. 133-155.

2017 *Wesele biskupiańskie jako widowisko obrzędowe*, „Przegląd Wielkopolski. Kultura. Historia. Ekorozwój. Turystyka”, 3, s. 30-40.

Giera M., Jańczak K.

2005 *Słownik gwary biskupiańskiej*, Stara Krobia: Zespół Szkół: Szkoła Podstawowa i Gimnazjum nr 3 w Starej Krobi, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Gostyniu.

Machowska M.

2019 *Festiwal Tradycji i Folkloru w Domachowie jako przykład dobrych praktyk*, w: A. W. Brzezińska, K. Smyk (red.), [*Festiwale, konkursy, przeglądy a ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego*](#), t. 4, seria: „Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce i jego ochrona”, Lublin-Wrocław-Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Narodowy Instytut Dziedzictwa, s. 193-200.

Polowczyk K. (red.)

- 2014 *Biskupiański rok obrzędowy*, Krobia: Wydawca: Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi.
- 2016 *„Bładną oczka, bładną, za dziewczyną ładną”, czyli jak Biskupianie śpiewali o miłości*. Krobia: Wydawca: Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi.

ŹRÓDŁA I MATERIAŁY:

[Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic](#)

[Biskupizna.pl](#)

http://www.sulkowice.powiatgostyn.pl/Biskupianski_Zespól_Folklorystyczny_z_Domachowa_i_Okolic,2010.html

<http://www.sulkowice.powiatgostyn.pl/Hymn,1883.html>